

Κεφάλαιο 7ο:

Η μετάβαση του παιδιού στο δημοτικό σχολείο

Εισαγωγικά

1. Τι σημαίνει η μετάβαση του παιδιού στο δημοτικό σχολείο:
 - α) Για το ίδιο το παιδί
 - β) Για τους γονείς του
2. Γιατί η μετάβαση επιφέρει σημαντικές αλλαγές στο παιδί;
3. Ποιες είναι οι αλλαγές που επιφέρει η μετάβαση στο παιδί και στους γονείς του;
4. Γιατί η μετάβαση, παράλληλα με τις δυσκολίες που προκαλεί, προσφέρει επίσης και ευκαιρίες/προκλήσεις για περαιτέρω προσωπική ανάπτυξη και πρόοδο;
5. Πότε το παιδί είναι σωστά προετοιμασμένο για να αρχίσει τη φοίτησή του στο δημοτικό σχολείο και τι πρέπει να κάνουν οι γονείς, ώστε το παιδί να αντιμετωπίσει με επιτυχία τις προκλήσεις/δυσκολίες της μετάβασης;
6. Τι δεν πρέπει να ξεχνάνε οι γονείς
7. Τα ερωτήματα των γονέων

105

*Δύο πράγματα πρέπει να αποκτήσουν
τα παιδιά από τους γονείς τους:
ρίζες και φτερά.*

J. W. von Goethe

Εισαγωγικά

Όπως αναπτύχθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια του παρόντος βιβλίου, ο ρόλος των γονέων στην ανάπτυξη και στη μάθηση των παιδιών τους είναι αναντικατάστατος και καθοριστικός για τη συγκρότηση της προσωπικότητάς τους και για τη διαμόρφωση της στάσης τους προς τη μάθηση. Στο παρόν κεφάλαιο θα περιοριστούμε στο να περιγράψουμε το ρόλο των γονέων σε σχέση με το ρόλο του παιδιού κατά την κρίσιμη περίοδο της μετάβασής του από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι στην Ελλάδα η φοίτηση στο νηπιαγωγείο έγινε από το 2007 υποχρεωτική,

για ένα έτος πριν από την είσοδο των παιδιών στο δημοτικό σχολείο. Έτσι όταν γίνεται λόγος για μετάβαση εννοείται η μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο, εκτός εξαιρέσεων, όπου γίνεται αναφορά σε παιδιά τα οποία για διάφορους λόγους, π.χ. ασθένειας, μετανάστευσης κτλ., δεν φοίτησαν στο νηπιαγωγείο, οπότε εννοείται η μετάβαση από την οικογένεια στο δημοτικό σχολείο.

1. Τι σημαίνει η μετάβαση του παιδιού στο δημοτικό σχολείο:

α) Για το ίδιο το παιδί – β) Για τους γονείς του

Σε όλες τις χώρες, ανεξάρτητα από τις διαφορές που υπάρχουν στη δομή των εκπαιδευτικών συστημάτων και στον τρόπο οργάνωσης της προσχολικής εκπαίδευσης, η μετάβαση του παιδιού –είτε από την οικογένεια είτε από οποιοδήποτε προσχολικό ίδρυμα– στο δημοτικό σχολείο αποτελεί μία από τις κρισιμότερες περιόδους της παιδικής ηλικίας, η οποία έχει επιπτώσεις στην παραπέρα σχολική πορεία του παιδιού, αλλά και γενικότερα στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του.

Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά κατά τη μετάβασή τους στο δημοτικό σχολείο είναι κυρίως προβλήματα προσαρμογής. Θα πρέπει μάλιστα να διευκρινίσουμε ότι δεν εννοούμε τις αρχικές δυσκολίες των παιδιών όταν πρωτοπγαίνουν στο σχολείο, αλλά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά σε έναν ή περισσότερους τομείς των σχολικών απαιτήσεων. Τα προβλήματα αυτά παραμένουν μέχρι το τέλος του πρώτου σχολικού έτους ή παρουσιάζουν μεταβολές ως προς την έντασή τους. Το ζήτημα της μετάβασης είναι πολύ σημαντικό, αν αναλογιστεί μάλιστα κανείς ότι ο μέσος όρος του ποσοστού των παιδιών που αντιμετωπίζουν προβλήματα προσαρμογής κυμαίνεται από 10-15% στην Ευρώπη και έως 40% στις ΗΠΑ. Η πολιτεία και οι γονείς θα πρέπει να λαμβάνουν έγκαιρα τα μέτρα τους.

Είναι προφανές ότι η μετάβαση δεν αφορά μόνο το παιδί, αλλά και τους γονείς του, οι οποίοι βιώνουν και αντιμετωπίζουν μαζί με το παιδί τους τις δυσκολίες αλλά και τις προκλήσεις της προσωπικής ανάπτυξης που επιφέρει η μετάβαση.

Ας δούμε όμως τι σημαίνει για το παιδί και για τους γονείς αυτή η μετάβαση

Ο άνθρωπος στις διάφορες φάσεις της ζωής του μεταβαίνει από τη μία κατάσταση στην άλλη και καλείται να προσαρμοστεί σε καινούργια περιβάλλοντα και καινούργιες καταστάσεις, όπως για παράδειγμα όταν μια γυναίκα γίνεται μητέρα, όταν ένα ανδρόγυνο γίνονται γονείς, όταν ένας απλός υπάλληλος γίνεται προϊστάμενος, όταν το μοναχοπαιδί γίνεται αδερφός/-ή, όταν το παιδί του νηπιαγωγείου εντάσσεται στο δημοτικό σχολείο και γίνεται μαθητής ή μαθήτρια κτλ.

Όλες αυτές οι μεταβάσεις απαιτούν πάντα από το άτομο ικανότητες προσαρμογής, ικανότητες προσαρμοσμού στην κοινωνική ζωή και αλλαγές των συνθηκών ζωής

και των πλαισίων δράσης. Ωστόσο η ιδιαίτερη σημασία των εν λόγω μεταβάσεων συνίσταται στο γεγονός ότι σχεδόν πάντα επιφέρουν και αλλαγή του ρόλου που τα άτομα καλούνται να παίξουν σε κάθε καινούργια κοινωνική ομάδα.

Στην περίπτωση της μετάβασης από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο το νήπιο καλείται να αναλάβει το ρόλο του μαθητή, ενώ οι γονείς του νηπίου γίνονται γονείς του μαθητή. **Αλλάζει έτσι ο ρόλος και οι υποχρεώσεις** του παιδιού και αντίστοιχα αλλάζουν ο ρόλος και οι υποχρεώσεις των γονέων. Το παιδί του νηπιαγωγείου γίνεται τώρα μαθητής ή μαθήτρια του δημοτικού σχολείου και οι γονείς του παιδιού του νηπιαγωγείου γίνονται τώρα γονείς του μαθητή ή της μαθήτριας της πρώτης δημοτικού. **Η αλλαγή του ρόλου επιβάλλει και αλλαγή της συμπεριφοράς του παιδιού και των γονέων του**, οι οποίοι οφείλουν να προσαρμοστούν στους κανόνες λειτουργίας του δημοτικού σχολείου. Για παράδειγμα, το παιδί ως μαθητής ή μαθήτρια του δημοτικού σχολείου οφείλει να έρχεται στο σχολείο το πρωί στην ώρα του **ακριβώς** και να έχει μαζί του τη σχολική τσάντα. Επίσης οι γονείς οφείλουν να ενδιαφέρονται και να συνεργάζονται με το παιδί τους, ώστε αυτό να είναι στην ώρα του στο σχολείο και να έχει προετοιμαστεί κατάλληλα για τη σχολική μέρα.

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε αναλυτικότερα τις αλλαγές και τις ανατροπές που προκαλούνται στην καθημερινότητα του παιδιού.

2. Γιατί η μετάβαση επιφέρει σημαντικές αλλαγές στο παιδί;

Η μετάβαση είναι μια πολύπλοκη διαδικασία, κατά την οποία το παιδί εγκαταλείπει το οικείο περιβάλλον του νηπιαγωγείου και μετακινείται στο καινούργιο περιβάλλον του δημοτικού σχολείου, το οποίο έχει τους δικούς του κανόνες λειτουργίας και οι οποίοι διαφέρουν αρκετά από τους κανόνες του νηπιαγωγείου. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το παιδί οφείλει να προσαρμοστεί και μάλιστα γρήγορα σε πολλές αλλαγές ταυτόχρονα.

Οι αλλαγές που καλείται να αντιμετωπίσει ένα παιδί κατά τη μετάβασή του στο δημοτικό σχολείο είναι:

- Αλλαγή στην ομάδα των συμμαθητών/-τριών.
- Αλλαγή του εκπαιδευτικού της τάξης.
- Αλλαγή στο χώρο και στη διαρρύθμισή του.
- Αλλαγή στους σχολικούς κανόνες.
- Αλλαγή στη διαχείριση του σχολικού χρόνου/ωρολόγιο πρόγραμμα.
- Αλλαγή στον τρόπο εργασίας.
- Αλλαγή στην ελεύθερη κίνηση/παιχνίδι στην τάξη.
- Αλλαγή στην αξιολόγηση της σχολικής επίδοσης.

Όσο η προσπάθεια προσαρμογής στις αλλαγές που προκαλεί η μετάβαση στο δημοτικό σχολείο βάζουν σε δοκιμασία την ψυχική αντοχή του παιδιού. Σύμφωνα με την ψυχολογία αυτό συμβαίνει επειδή διαταράσσεται η ισορροπία μεταξύ του οικείου περιβάλλοντος του νηπιαγωγείου από τη μια πλευρά και του νέου περιβάλλοντος του δημοτικού σχολείου από την άλλη.

Το παιδί δυσκολεύεται να προσαρμοστεί στην πρώτη τάξη εξαιτίας των διαφορών που υπάρχουν ανάμεσα σ' αυτά που γνώριζε και στα οποία μπορούσε ως ένα βαθμό να ανταποκριθεί στο νηπιαγωγείο και σ' αυτά που τώρα στο δημοτικό σχολείο θα πρέπει να γνωρίζει και είναι υποχρεωμένο να ανταποκριθεί.

Με άλλα λόγια οι δυσκολίες προσαρμογής οφείλονται κυρίως στο γεγονός ότι κατά τη μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο το παιδί έρχεται αντιμέτωπο με πολλές αλλαγές και καλείται να μάθει καινούργιες συμπεριφορές, ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να ξεμάθει γρήγορα άλλες συμπεριφορές και συνήθειες. Για παράδειγμα, ο αρχάριος μαθητής ή η αρχάρια μαθήτρια, όταν έρχεται το πρωί στο σχολείο και μπαίνει στην τάξη, δεν επιτρέπεται να περιφέρεται στην αίθουσα και να συζητά με τους συμμαθητές του/της και τις συμμαθήτριές του/της μέχρι να αποφασίσει με τι θα επιλέξει να ασχοληθεί και με ποια παιδιά θα συνεργαστεί, όπως έκανε μέχρι τώρα στο νηπιαγωγείο. Αντίθετα θα πρέπει άμεσα να καθίσει σε συγκεκριμένη θέση και να κάνει ό,τι λέει το ωρολόγιο πρόγραμμα. Σε πολλές περιπτώσεις οι δάσκαλοι/-ες απαιτούν από τα παιδιά να υιοθετούν τους συγκεκριμένους κανόνες από την πρώτη κιόλας μέρα του σχολείου, παρά το γεγονός ότι από το πρόγραμμα προβλέπεται μια ευελιξία τις πρώτες εβδομάδες της σχολικής ένταξης. Αυτή η κατάσταση είναι ένα δείγμα απότομης διακοπής μιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς εκ μέρους των παιδιών. Όταν οι ανατροπές στην καθημερινότητα του παιδιού γίνουν πολλές, τότε δημιουργείται ένα «ρήγμα στη συνέχεια» της διαδικασίας αγωγής και μάθησής του.

Τα συμπτώματα των προβλημάτων που προκαλεί αυτή η απότομη διακοπή στο ρυθμό και στον τρόπο ζωής του παιδιού είναι τα ακόλουθα:

- Δεν πηγαίνει ευχάριστα ή αρνείται να πάει στο σχολείο (κλάματα, προφάσεις, ενούρηση).
- Θέλει τη δασκάλα «αποκλειστικά δική του».
- Φοβάται ή δεν καταλαβαίνει τη δασκάλα.
- Θέλει να είναι διαρκώς στο επίκεντρο της προσοχής.
- Νυστάζει, πλήττει, κουράζεται, ενοχλεί.
- Κάνει τον κλόουν ή είναι επιθετικό.
- Δεν έχει φίλους/-ες.
- Δείχνει αδιάφορη και παθητική στάση κτλ.
- Δεν μιλάει στο σπίτι σχετικά με το τι κάνει και το πώς περνάει στο σχολείο, ούτε με δική του πρωτοβουλία αλλά ούτε με την παρότρυνση των γονέων του.

Το καθένα από τα παραπάνω συμπτώματα ή ο συνδυασμός κάποιων από αυτά επιβάλλει, σε κάθε περίπτωση, διακριτική και συστηματική παρατήρηση της συμπεριφοράς του παιδιού τόσο στο σπίτι όσο και στο χώρο του σχολείου (μέσα και έξω από τη σχολική τάξη). Στη συνέχεια είναι αναγκαία μια συζήτηση των γονέων με τον/την εκπαιδευτικό της τάξης, προκειμένου οι γονείς και ο/η εκπαιδευτικός να σχηματίσουν μια σφαιρική εικόνα για τη συμπεριφορά του παιδιού στο σπίτι και στο σχολείο. Σε πολλές περιπτώσεις η συμπεριφορά του παιδιού στο σπίτι είναι διαφορετική από τη συμπεριφορά που δείχνει στο σχολείο. Επίσης η συμπεριφορά του δεν είναι ίδια ούτε όλες τις ώρες που βρίσκεται στο σχολείο, αλλά ούτε όλες τις ώρες που βρίσκεται στο σπίτι. Γι' αυτό είναι αναγκαίο, πριν συναντηθούν οι γονείς και ο/η εκπαιδευτικός για να μιλήσουν γι' αυτό το θέμα, να έχουν παρατηρήσει και οι γονείς και ο/η εκπαιδευτικός το παιδί και να έχουν σχηματίσει ολοκληρωμένη εικόνα. Έτσι ο/η εκπαιδευτικός θα είναι σε θέση να πληροφορήσει τους γονείς για τη συμπεριφορά που το παιδί εκδηλώνει ή δεν εκδηλώνει όταν βρίσκεται στο σχολείο και επίσης οι γονείς θα μπορούν να περιγράψουν στον/στην εκπαιδευτικό τη συμπεριφορά του παιδιού στο σπίτι κατά τις περιόδους πριν και μετά την ένταξή του στο σχολείο.

Επίσης θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι παρότι το γεγονός ότι δεν υπάρχουν «οδηγίες γενικής εφαρμογής» σχετικά με το ερώτημα ποιος και πότε κάνει το πρώτο βήμα για μια τέτοια συζήτηση –ο/η δάσκαλος/-α ή οι γονείς, αμέσως μετά την εκδήλωση των συμπτωμάτων ή αργότερα–, θεωρούμε ότι αυτή η συζήτηση πρέπει να γίνει μόλις οι γονείς ή ο/η δάσκαλος/-α αντιληφθούν τα συμπτώματα και αφού παρατηρήσουν συστηματικά το παιδί, όπως περιγράψαμε παραπάνω. Σε κάθε περίπτωση, αν τα παραπάνω συμπτώματα δεν εξαφανιστούν ή έστω δεν αμβλυνθούν μέσα σε τρεις τέσσερις εβδομάδες μετά τη σχολική ένταξη, τότε πρέπει να μην υπάρξει άλλη αναμονή και οι γονείς να συζητήσουν καταρχήν με τον/την εκπαιδευτικό και ανάλογα, αν κριθεί σκόπιμο, στη συνέχεια να συμβουλευθούν και κάποιον ειδικό.

Κάτι άλλο που επίσης είναι χρήσιμο να μην ξεχνούν οι γονείς είναι ότι υπάρχουν διαφορές από το ένα σχολείο στο άλλο ή από το ένα τμήμα με το άλλο της πρώτης τάξης. Αυτό σημαίνει ότι, παρότι το γεγονός ότι το αναλυτικό και το ωρολόγιο πρόγραμμα είναι ίδια για όλα τα σχολεία της χώρας, κάποια σχολεία και κάποιοι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται διαφορετικά το θέμα των αλλαγών και των συνεπειών και αντιμετωπίζουν με διαφορετικό τρόπο την ένταξη των παιδιών στην καθημερινή εκπαιδευτική πράξη.

Συνεπώς είναι πιθανό παιδιά που φοιτούν σε διαφορετικά σχολεία ή σε διαφορετικά τμήματα πρώτης τάξης να έρχονται αντιμέτωπα με περισσότερες ή λιγότερες αλλαγές και τελικά να βιώνουν διαφορετικά την ένταξή τους στο σχολείο. Ωστόσο θα πρέπει να επισημάνουμε ότι *ακόμα και για τα παιδιά που βρίσκονται στην ίδια τάξη και έχουν την ίδια δασκάλα ή τον ίδιο δάσκαλο διαφέρει το μέγεθος και το είδος των αλλαγών που το καθένα ξεχωριστά αισθάνεται και βιώνει*. Αυτό συμβαίνει διότι είναι διαφορετικές οι οικογενειακές προϋποθέσεις, το επίπεδο και ο ρυθμός ανάπτυξης και μάθησης του κάθε παιδιού, αλλά και οι εμπειρίες που το κάθε παιδί έχει αποκτήσει στο

νηπιαγωγείο. Σχετικές έρευνες έχουν δείξει ότι *παιδιά της ίδιας ακριβώς ηλικίας είναι πιθανό σε κάποια χρονική περίοδο και σε κάποιους τομείς της ανάπτυξής τους να παρουσιάζουν μεταξύ τους μέχρι και τρία τέσσερα χρόνια διαφορά*. Αυτό δεν σημαίνει ότι αυτές οι διαφορές θα είναι μια μόνιμη ή μη αναστρέψιμη κατάσταση, σημαίνει όμως ότι είναι πολύ πιθανό αυτή η κατάσταση να γίνει για πρώτη φορά αντιληπτή κατά την είσοδο του παιδιού στο σχολείο.

Από τα παραπάνω αντιλαμβάνεται κανείς ότι δίπλα στα παιδιά που βιώνουν τη μετάβαση ως ένα ευχάριστο γεγονός, και αισθάνονται περήφανα «γιατί μεγάλωσαν και πήγαν στο μεγάλο σχολείο» και «γιατί επιτέλους θα μάθουν περισσότερα», βρίσκονται παιδιά που βιώνουν τη μετάβαση ως ένα γεγονός το οποίο, κατά περίπτωση, όχι μόνο δεν είναι ευχάριστο, αλλά μπορεί να είναι και τραυματικό. Έτσι η λέξη «μετάβαση» έχει δύο όψεις, όπως παρουσιάζεται στο παρακάτω σχήμα. Στη δεξιά πλευρά του σχήματος βρίσκονται λέξεις που δηλώνουν αρνητικά συναισθήματα μετάβασης και στην αριστερή λέξεις που φανερώνουν θετικά συναισθήματα.

Η διπλή σημασία της «μετάβασης»

ΜΕΤΑΒΑΣΗ

Αυτοπεποίθηση, ευχαρίστηση, χαρά, υπερηφάνεια, ικανοποίηση, κίνητρο για περαιτέρω ανάπτυξη και πρόοδο.

Αβεβαιότητα, άγνοια, άγχος, αγωνία, αναστάτωση, ανησυχία, απροθυμία, άρνηση, δυσφορία, διατάραξη ισορροπίας, ενόχληση, κούραση, νευρικήτητα, φοβία, ταραχή, ταλαιπωρία.

Συνεπώς όταν οι γονείς έχουν κάποια ερωτήματα σχετικά με την προσαρμογή του παιδιού τους στην πρώτη τάξη δεν ωφελούν απορίες του τύπου: «Γιατί το παιδί του Χ προσαρμόστηκε γρήγορα στην πρώτη τάξη, ενώ το δικό μου δεν προσαρμόστηκε ακόμα, αφού και τα δύο παιδιά έχουν ακριβώς την ίδια ηλικία, βρίσκονται στην ίδια τάξη και έχουν τον/την ίδιο/-α δάσκαλο/-α;» Αυτό που θα ωφελούσε σε τέτοιες περιπτώσεις, όπως ήδη αναφέρθηκε, θα ήταν πρώτα απ' όλα οι γονείς να συζητήσουν με τον/τη δάσκαλο/-α του παιδιού τους και στη συνέχεια, εάν χρειαστεί, να συζητήσουν με κάποιον ειδικό, ο οποίος θα είναι σε θέση να συνεκτιμήσει όλα τα δεδομένα σχετικά με το παιδί και να δώσει *συγκεκριμένες* απαντήσεις.

Σε κάθε περίπτωση είναι χρήσιμο οι γονείς να γνωρίζουν ότι ο χρόνος που θα χρειαστεί το παιδί για να ισορροπήσει μεταξύ των απαιτήσεων του νηπιαγωγείου και των απαιτήσεων του δημοτικού σχολείου εξαρτάται αφενός από τις διαφορετικές συνθήκες λειτουργίας που υπάρχουν μεταξύ των δύο εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και αφετέρου από το βαθμό στον οποίο το παιδί είναι έτοιμο, ώστε *να είναι σε θέση να προβλέψει, να ελέγξει και να διαχειριστεί τις αλλαγές της μετάβασης*.

Συνεπώς για να είναι ομαλή η μετάβαση από το περιβάλλον του νηπιαγωγείου στο καινούργιο περιβάλλον του δημοτικού σχολείου (αποκατάσταση ισορροπίας), θα πρέπει να διασφαλιστεί:

- Η σύνδεση μεταξύ των σκοπών, των στόχων και του αναλυτικού προγράμματος του νηπιαγωγείου με εκείνους του δημοτικού σχολείου.
- Η κατάλληλη προετοιμασία του παιδιού, ώστε να είναι σε θέση να προβλέπει, να ελέγχει και να διαχειρίζεται τις αλλαγές που δημιουργεί η μετάβαση.

Πρέπει δηλαδή να γνωρίζει το παιδί ποιες αλλαγές το περιμένουν, όπως για παράδειγμα ότι κάθε ημέρα θα έχει κάποιες, στοιχειώδεις έστω, υποχρεώσεις, όπως είναι το διάβασμα και η δουλειά στο σπίτι. Επίσης οι αλλαγές θα πρέπει να είναι στα μέτρα του παιδιού, να γίνονται δηλαδή με βάση τις μέχρι τώρα εμπειρίες και τα βιώματά του, ώστε να μπορεί να τις ελέγξει και να τις διαχειριστεί μόνο του.

3. Ποιες είναι οι αλλαγές που επιφέρει η μετάβαση στο παιδί και στους γονείς του;

Η μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο δεν αφορά μόνο το παιδί, αλλά και τους γονείς, οι οποίοι βιώνουν και αντιμετωπίζουν μαζί τις διάφορες αλλαγές που επιφέρει. Συνοπτικά αυτές οι αλλαγές μπορούν να παρουσιαστούν σε τρία επίπεδα:

- Αλλαγές σε ατομικό επίπεδο.
- Αλλαγές σε επίπεδο σχέσεων (και αλληλεπιδράσεων).
- Αλλαγές στο ευρύτερο πλαίσιο.

❖ Αλλαγές σε ατομικό επίπεδο

α) Για το παιδί

- ✓ Αλλάζει η θέση, η ταυτότητα και ο ρόλος του παιδιού, από παιδί του νηπιαγωγείου γίνεται παιδί του δημοτικού σχολείου και του αποδίδεται ο ρόλος του μαθητή ή της μαθήτριας.
- ✓ Αλλάζει ο τρόπος που το παιδί αντιλαμβάνεται τον εαυτό του και τα επιτεύγματά του. Είναι γεγονός ότι στο δημοτικό σχολείο η επιτυχία του παιδιού αποτιμάται κυρίως με βάση τα επιτεύγματά του στο γνωστικό πεδίο.
- ✓ Το παιδί πρέπει να ισορροπήσει μεταξύ αντιφατικών συναισθημάτων, δεν

αισθάνεται μόνο χαρά και υπερηφάνεια «γιατί μεγάλωσε και πήγε στο σχολείο», αλλά κατακλύζεται και από συναισθήματα αποχωρισμού και απώλειας.

β) Για τους γονείς

Αλλάζει και η ταυτότητα των γονέων. Από γονείς παιδιού νηπιαγωγείου γίνονται γονείς παιδιού του δημοτικού σχολείου. Θα πρέπει να σημειώσουμε μάλιστα ότι τον πρώτο καιρό της ένταξης του παιδιού στο σχολείο είναι τόσο απορροφημένοι από τη σκέψη να συμπαρασταθούν στο παιδί τους, ώστε συνειδητοποιούν πολύ αργότερα ότι και οι ίδιοι χρειάζονται προσαρμογή στο νέο τους ρόλο.

✿ Αλλαγές σε επίπεδο σχέσεων

α) Για το παιδί

Το παιδί βιώνει την εμπειρία της απώλειας αναφορικά με τα παιδιά, τους/τις νηπιαγωγούς και την οικεία ατμόσφαιρα του χώρου του νηπιαγωγείου. Το παιδί έρχεται σε μια καινούργια τάξη, όπου όλα τα παιδιά έρχονται για πρώτη φορά, αφού δεν προϋπάρχει ένας «παλιός πυρήνας», όπως συμβαίνει στο νηπιαγωγείο με τα προνήπια και τα νήπια. Απαιτείται λοιπόν μια νέα προσπάθεια, ώστε να οικοδομηθούν νέες σχέσεις στο σχολικό περιβάλλον, και τα παιδιά θα πρέπει να βρουν τη θέση τους σ' αυτό το περιβάλλον. Βέβαια η διαδικασία αυτή διευκολύνεται όταν το παιδί έχει στην καινούργια ομάδα κάποια γνωστά παιδιά.

β) Για τους γονείς

Κατά τη διαδικασία της μετάβασης αλλάζουν και οι σχέσεις μεταξύ γονέων και παιδιών. Ταυτόχρονα μπορεί να αλλάξουν και οι σχέσεις των γονέων με τους εκπαιδευτικούς, αφού πολλές φορές οι απόψεις τους δεν συμπίπτουν.

✿ Αλλαγές στο ευρύτερο πλαίσιο

α) Για το παιδί

- ✓ Το παιδί βιώνει τις επιδράσεις δύο φορέων κοινωνικοποίησης, της οικογένειας και του σχολείου, οι οποίοι δεν χαρακτηρίζονται οπωσδήποτε από τις ίδιες αρχές και αξίες, γεγονός που δημιουργεί σύγχυση στο παιδί για το πώς πρέπει να συμπεριφερθεί.
- ✓ Επαναπροσδιορίζεται η σχέση του παιδιού με το χρόνο (ωράρια) και το χώρο (σχολικό περιβάλλον).
- ✓ Το ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου, τα περιεχόμενα μάθησης, οι στόχοι και οι μέθοδοι διαφέρουν από τις εμπειρίες που έχει το παιδί από την οικογένειά του και από το νηπιαγωγείο.

β) Για τους γονείς

Οι γονείς προσαρμόζουν το ημερήσιο, το εβδομαδιαίο και το ετήσιο πρόγραμμά τους σ' αυτό του σχολείου.

4. Γιατί η μετάβαση, παράλληλα με τις δυσκολίες που προκαλεί, προσφέρει επίσης και ευκαιρίες/προκλήσεις για περαιτέρω προσωπική ανάπτυξη και πρόοδο:

Το παιδί που αρχίζει τη φοίτησή του στο δημοτικό σχολείο είναι πολύ πιθανό να αντιμετωπίσει κάποιες δυσκολίες προσαρμογής σε διάφορους τομείς των απαιτήσεων του σχολείου. Ορισμένες από αυτές τις δυσκολίες, και μέχρι ενός σημείου, είναι προβλέψιμες και αναμενόμενες, όπως για παράδειγμα το ότι πολλά παιδιά:

- α) Δεν μπορούν να μείνουν καθισμένα στην ίδια θέση για μία διδακτική ώρα.
- β) Δεν βρίσκουν εύκολα φίλους ή δημιουργούν φιλικές «κλίκες», οι οποίες δρουν μεμονωμένα.
- γ) Δεν είναι σε θέση να ακολουθήσουν τις οδηγίες που δίνει ο/η δάσκαλος/-α προς όλα τα παιδιά και παρόλο που τις επαναλαμβάνει πολλές φορές άλλα παιδιά δεν ανταποκρίνονται άμεσα και άλλα δεν ανταποκρίνονται καθόλου σ' αυτές τις οδηγίες.
- δ) Δεν καταφέρνουν να ολοκληρώσουν την εργασία που τους βάζει ο/η δάσκαλος/-α στον προβλεπόμενο χρόνο.
- ε) Δυσκολεύονται να συνηθίσουν στη διαφορετική διαρρύθμιση του χώρου της πρώτης τάξης και επίσης να ξεμάθουν εμπεδωμένες συνήθειες και συμπεριφορές.
- στ) Δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στις διαφορετικές απαιτήσεις των μαθημάτων της πρώτης δημοτικού σε σχέση με τις απαιτήσεις των δραστηριοτήτων του νηπιαγωγείου.

Αναφορικά όμως με τις επιπτώσεις του μη σταθερού τρόπου εργασίας κατά τη διαδικασία της αγωγής και της μάθησης του παιδιού πρέπει να γίνουν σαφή δύο πράγματα:

- Πρώτον, ότι οι αλλαγές και οι διαφορές στον τρόπο εργασίας είναι συνυφασμένες με τις μεταβάσεις και συνεπώς αναμενόμενες και αναπόφευκτες σε ένα βαθμό.
- Δεύτερον, ότι υπάρχουν δύο όψεις των πραγμάτων, εκτός από την αρνητική υπάρχει και η θετική.

Για την αρνητική όψη και συγκεκριμένα για το πώς αυτή προκαλεί δυσκολίες προσαρμογής στα «πρωτάκια» συζητήσαμε λίγο πριν. Στη συνέχεια θα ασχοληθούμε με τη θετική όψη.

Είναι προφανές και δεν χρειάζεται ιδιαίτερη ανάλυση το ότι όλοι οι άνθρωποι αισθανόμαστε ικανοποίηση και ενισχύεται η αυτοπεποίθησή μας όταν αντιμετωπίζουμε μια δύσκολη κατάσταση με επιτυχία. Η επιτυχής αντιπαράθεση με άγνωστες ή/και δύσκολες καταστάσεις οδηγεί σε υψηλότερο επίπεδο ικανοτήτων και τελικά σε περαιτέρω προσωπική ανάπτυξη και πρόοδο. Είναι επίσης γνωστό ότι για να τολμήσει κανείς να ασχοληθεί με τη λύση ενός προβλήματος και για να μην παραιτηθεί εξαρχής από την προσπάθεια θα πρέπει να αισθάνεται ότι έχει μια βάση σχετικών γνώσεων και ικανοτήτων.

Η παραπάνω διαπίστωση ισχύει, κατ' αναλογία, και για τα παιδιά που έρχονται για πρώτη φορά στο σχολείο και φυσικά αντιμετωπίζουν τις δυσκολίες της μετάβασης εξαιτίας μεταβολών στον τρόπο δουλειάς. Κάθε φορά που το παιδί θα αντιμετωπίζει με επιτυχία τις δυσκολίες που προκαλεί η μετάβαση θα οδηγείται σε ένα υψηλότερο επίπεδο προσωπικής ανάπτυξης. Για παράδειγμα, όταν ένα «πρωτάκι» την πρώτη εβδομάδα της σχολικής ένταξης, σε ένα πολυθέσιο σχολείο, την ώρα του διαλείμματος, δεν βρίσκει τη δασκάλα του για να τη ρωτήσει για κάτι που έχει ανάγκη, όπως ήταν συνηθισμένο να κάνει στο νηπιαγωγείο, καταφέρει τελικά να βρει λύση στο πρόβλημά του, τότε την επόμενη φορά που θα βρεθεί μπροστά σε ανάλογο πρόβλημα θα αξιοποιήσει την προηγούμενη θετική εμπειρία και θα το αντιμετωπίσει γρηγορότερα και ευκολότερα.

Αναμφίβολα αυτή η ετοιμότητα του παιδιού να βρίσκει τρόπο να γεφυρώνει τις διαφορές που θα συναντά στο δημοτικό σχολείο σε σχέση με το νηπιαγωγείο οφείλεται στην κατάλληλη προετοιμασία του παιδιού πριν από την ένταξή του στο σχολείο.

5. Τότε το παιδί είναι σωστά προετοιμασμένο για να αρχίσει τη φοίτησή του στο δημοτικό σχολείο και τι πρέπει να κάνουν οι γονείς, ώστε το παιδί να αντιμετωπίσει με επιτυχία τις προκλήσεις/δυσκολίες της μετάβασης:

Η προετοιμασία του παιδιού για να ξεκινήσει τη φοίτησή του στο δημοτικό σχολείο είναι μια μακροχρόνια, πολυδιάστατη και σύνθετη διαδικασία, στην οποία συμβάλλουν κυρίως οι γονείς, το νηπιαγωγείο, το δημοτικό σχολείο και βέβαια το ίδιο το παιδί. Η διαδικασία αυτή αρχίζει από πολύ νωρίς και συστηματοποιείται δύο χρόνια πριν από την είσοδο του παιδιού στο δημοτικό σχολείο. Τότε πρέπει να αρχίζει η άμεση συνεργασία των γονέων με το νηπιαγωγείο και η έμμεση συνεργασία τους με το δημοτικό σχολείο. Συγκεκριμένα οι τρεις πλευρές (γονείς, νηπιαγωγείο, δημοτικό σχολείο) επι-

βάλλεται να συνεργαστούν έγκαιρα μεταξύ τους, για να αποκτήσουν μια ενιαία και κοινή αντίληψη σχετικά με τους στόχους αυτής της προετοιμασίας και επίσης για τον τρόπο υλοποίησης αυτών των στόχων. Σε κάθε περίπτωση η διαδικασία της προετοιμασίας του παιδιού έχει ως κύριους στόχους:

- ◆ Να αγαπήσει το σχολείο.
- ◆ Να καταστεί ικανό να ανταποκρίνεται δημιουργικά στις απαιτήσεις του σχολείου και να είναι ευχαριστημένο και περήφανο από την εκπλήρωση αυτών των απαιτήσεων.
- ◆ Να διαμορφώσει μια θετική στάση προς τη μάθηση.

Οι γονείς μπορούν να συμβάλουν στην επίτευξη των παραπάνω στόχων αν γίνει σαφές ότι το κύριο μέλημά τους δεν πρέπει να είναι η πρόωγη προετοιμασία και η αποσπασματική εξάσκηση του παιδιού στη γραφή, στην ανάγνωση και στην αρίθμηση, αλλά η προσπάθεια να αναπτύξει το παιδί βασικές επικοινωνιακές/κοινωνικές δεξιότητες, ώστε:

- Να διακρίνει οφθαλμοφανείς κινδύνους και να τους αποφεύγει.
- Να είναι κατανοητός ο τρόπος που μιλάει.
- Να ζητάει βοήθεια όταν τη χρειάζεται.
- Να αυτοεξυπηρετείται, να έχει αυτόνομη δράση.
- Να ακούει με προσοχή τους άλλους.
- Να ακολουθεί οδηγίες γενικές αλλά και ατομικές.
- Να αρχίζει να κάνει μια καθοδηγούμενη δραστηριότητα, αφού πρώτα ακούσει όλες τις οδηγίες.
- Να μπορεί να εργάζεται ατομικά αλλά και ομαδικά.
- Να ολοκληρώνει την εργασία που αρχίζει.
- Να τακτοποιεί τα πράγματά του.
- Να έχει αυτοκυριαρχία, αυτοέλεγχο και να αντιμετωπίζει τις συγκρούσεις χωρίς βία (όχι δαγκώματα, μπουνιές, κλοτσιές).
- Να περιμένει τη σειρά του, αλλά και να τη διεκδικεί.
- Να συμπεριφέρεται ως μέλος ομάδας (να σκέφτεται τον εαυτό του σε σχέση με τους άλλους).
- Να ανταποκρίνεται ανάλογα με το ρόλο που έχει σε κάθε πλαίσιο, π.χ. ως συμμαθητής/-τρια, ως αδερφός/-ή, ως φίλος/-η, ως συμπαίκτης/-τρια κτλ.
- Να είναι πρόθυμο να δοκιμάσει νέες δραστηριότητες, να διερευνά και να πειραματίζεται.
- Να παίρνει πρωτοβουλίες.
- Να μιλάει για ό,τι του αρέσει και το αντίστροφο.

- Να κατανοεί ότι το «χάνω» είναι κανόνας του παιχνιδιού, όπως και το «κερδίζω».
- Να έχει εμπιστοσύνη στον εαυτό του (αυτοπεποίθηση).
- Να τηρεί τους κανόνες.
- Να αναλαμβάνει ευθύνη προσωπική και ομαδική.
- Να παίρνει αποφάσεις, να τις δικαιολογεί και να τις υλοποιεί.

Έτσι οι γονείς μπορούν να συμβάλουν αποτελεσματικά στην ορθή προετοιμασία του παιδιού τους όταν συνεργαστούν με το νηπιαγωγείο και με το δημοτικό σχολείο και αναπτύξουν έναν κοινό κώδικα επικοινωνίας.

6. Τι δεν πρέπει να ξεχνάνε οι γονείς

Οι γονείς δεν πρέπει να ξεχνάνε ότι *η μάθηση πρέπει να προκαλεί ευχαρίστηση στο παιδί και ότι η σχολική επίδοση πρέπει να του φέρνει χαρά*. Επίσης ότι υπάρχει ένα πλαίσιο βασικών προϋποθέσεων που πρέπει να διασφαλιστεί από τους ίδιους προκειμένου να αναπτυχθούν οι παραπάνω βασικές επικοινωνιακές/κοινωνικές δεξιότητες.

Πρέπει δηλαδή οι γονείς να φροντίζουν ώστε:

- ❑ Το παιδί να έχει ένα σταθερό βιολογικό ρυθμό, δηλαδή να έχει σταθερές ώρες φαγητού, ύπνου, εργασίας και ανάπαυσης.
- ❑ Να συναποφασίζουν με το παιδί τους τους κανόνες, αλλά και να επιμένουν στην τήρησή τους.
- ❑ Οι απαγορεύσεις τους να είναι λίγες και στα μέτρα του παιδιού και να απαιτούν με ήπια σταθερότητα την εφαρμογή τους.
- ❑ Να βάζουν όρια σχετικά με τη διαχείριση του χρόνου, κάθε πράγμα αρχίζει και τελειώνει στην ώρα του.
- ❑ Να μην κάνουν χρήση απειλών, αμοιβών, ποινών σε σχέση με τις σχολικές επιδόσεις, αλλά οπωσδήποτε να ενθαρρύνουν κάθε προσπάθεια του παιδιού.
- ❑ Να μην κάνουν συγκρίσεις με τα αδέρφια ή άλλα παιδιά για τις σχολικές επιδόσεις.
- ❑ Να μην επιμένουν στην «ξεκομμένη εξάσκηση» της γραφής, της ανάγνωσης και της αρίθμησης, αλλά να εκμεταλλεύονται κάθε ευκαιρία για να αναδείξουν την κοινωνική αναγκαιότητά τους.
- ❑ Να αρχίζουν από την επιβράβευση των δυνατών σημείων του παιδιού τους, για να βελτιώσουν τα αδύνατα σημεία του.
- ❑ Να ρωτούν κάθε ημέρα το παιδί τους πώς πέρασε στο σχολείο, να **ακούνε** τι τους λέει και να συζητούν υπεύθυνα μαζί του, όχι μόνο όταν έχει κάποιο πρόβλημα, αλλά για οτιδήποτε το ενδιαφέρει.

Οι γονείς δεν πρέπει να ξεχνάνε επίσης ότι:

- ❖ Είναι σημαντικότερο **το πώς** ασχολούνται με το παιδί τους από **το πόσο** ασχολούνται με αυτό.
- ❖ Είναι θεμιτό και οι ίδιοι να χρειάζονται χρόνο για την προσωπική και επαγγελματική τους ή άλλη ανάπτυξη.
- ❖ **Ούτε οι ίδιοι είναι αλάνθαστοι!**

7. Τα ερωτήματα των γονέων

Στη συνέχεια δίνονται σύντομες απαντήσεις σε ερωτήσεις που κάνουν συχνά οι γονείς. Πληρέστερες απαντήσεις στις παρακάτω ερωτήσεις μπορεί να αναζητηθούν στην ανάπτυξη που γίνεται στο παρόν κεφάλαιο αλλά και γενικότερα στο παρόν βιβλίο.

1) *Όταν μαθαίνω στο παιδί μου να γράφει και να διαβάζει πριν πάει στο δημοτικό σχολείο, το προετοιμάζω σωστά για τη σχολική ένταξη;*

Απάντηση:

Εξαρτάται από:

- α) το πόσο το θέλει και από το πόσο επίμονα το ζητάει το ίδιο το παιδί,
- β) τον τρόπο, τη μέθοδο και το κλίμα μέσα στο οποίο γίνεται αυτή η προετοιμασία,
- γ) το αν οι γονείς δεν ξεχνούν ότι στη σωστή προετοιμασία προτεραιότητα έχει η ανάπτυξη των **βασικών επικοινωνιακών/κοινωνικών δεξιοτήτων**.

2) *Να αγοράσω τα εγχειρίδια της πρώτης δημοτικού πριν πάει το παιδί μου στο δημοτικό σχολείο, για να το προετοιμάσω έγκαιρα, ώστε να είναι ομαλή η προσαρμογή του στην πρώτη τάξη;*

Απάντηση:

Όχι, η ομαλή προσαρμογή εξαρτάται κυρίως από την **ικανότητα του παιδιού να ανταποκρίνεται με επιτυχία σε δύσκολες ή/και άγνωστες καταστάσεις που προκαλούν οι διαφορές** μεταξύ του νηπιαγωγείου, του δημοτικού σχολείου και της οικογένειας. Αυτή την ικανότητα την αναπτύσσει το παιδί αν αναπτύξει τις **βασικές επικοινωνιακές/κοινωνικές δεξιότητες**, για τις οποίες έγινε λόγος παραπάνω.

3) *Δεν γνωρίζω τι προσδοκίες έχει το παιδί μου για το σχολείο, αποφεύγει κάθε σχετική συζήτηση, τι μπορώ να κάνω για να ανοίξω αυτή τη συζήτηση;*

Απάντηση:

Είναι αναγκαίο να ανοίξουμε μια τέτοια συζήτηση, γιατί έτσι θα γνωρίσουμε τι

σκέφτεται το παιδί για το δημοτικό σχολείο και ανάλογα θα προσπαθήσουμε να ενισχύσουμε, να απαλείψουμε, να αποσαφηνίσουμε κτλ. κάποιες σκέψεις του γι' αυτό. Ένας αποτελεσματικός τρόπος για να ανοίξουμε αυτή τη συζήτηση είναι να του διαβάζουμε παραμύθια και ιστορίες που αναπτύσσουν το θέμα της μετάβασης και της σχολικής ένταξης. Ο στόχος αυτής της ανάγνωσης θα είναι να δώσουμε ερεθίσματα, κίνητρα, ευκαιρίες στο παιδί να εκδηλώσει τις σκέψεις του σχετικά με το πώς φαντάζεται το σχολείο και ειδικότερα για το τι φαντάζεται (τι προσδοκίες έχει) ότι θα κάνει στο σχολείο ως μαθητής ή μαθήτρια.

4) Δεν κάνω τίποτα σχετικά με την προετοιμασία του παιδιού μου για τη μετάβασή του στο δημοτικό γιατί:

- α) νομίζω ότι αυτό είναι δουλειά του σχολείου και**
- β) φοβάμαι ότι μπορεί να κάνω λάθος και να ενεργήσω αντίθετα με τις μεθόδους του σχολείου.**

Απάντηση:

Ούτε η απραξία με την έννοια του εφησυχασμού, αλλά ούτε η υπερβολική έγνοια είναι η ενδεικνυόμενη στάση προς την επικείμενη σχολική ένταξη του παιδιού. Σε κάθε περίπτωση οι γονείς έχουν την ευκαιρία να συντονίζουν τις παιδαγωγικές τους μεθόδους με αυτές που υιοθετούνται στο νηπιαγωγείο, τουλάχιστον δύο χρόνια πριν από την ένταξη του παιδιού στο δημοτικό σχολείο, και η εμπειρία αυτή θα τους βοηθήσει αργότερα να προσαρμοστούν και στις απαιτήσεις του δημοτικού σχολείου.

- α) Η προετοιμασία του παιδιού για τη μετάβαση δεν είναι μόνο δουλειά του σχολείου, αλλά είναι κοινή υπόθεση των γονέων, του νηπιαγωγείου, του δημοτικού σχολείου και βέβαια του παιδιού, για τους λόγους που αναπτύχθηκαν παραπάνω.
- β) Ο φόβος αυτός είναι εύλογος, γιατί πράγματι στην πλειονότητα των περιπτώσεων οι γονείς, παρά τις αγαθές προθέσεις τους, ακολουθούν πρακτικές αντιθετες προς τις μεθόδους του σχολείου.